

פרשת "בהעלותך" – פסח שני

פרשת השבוע שלנו היא פרשת "בהעלותך", שהיא הפרשה השלישית בספר ב"מדבר". בדיוק לפני 10 שנים גם נתתי דרשה על הפרשה הזאת ודיברתי אז על המנורה, שהוצבה במשכן. תוך כדי קריאת הפרשה הפעם, גיליתי בה נושא, שאני מתוודה, שלא ידעתי ולא שמעתי עליו אף פעם. חשבתי שאולי יש פה אדם אחד או שניים, שגם הם לא יודעים, ולכן החלטתי לדרוש עליו הבוקר, למרות שזמנו הקלנדרי כבר עבר.

בפרשה כתוב שכאשר כמעט מלאה שנה ליציאת מצרים ציוה ה' את משה להורות לעם להקריב את קורבן הפסח במועדו, לפי כל החוקים והמשפטים שקבע ה', וכך אכן עשו. אלא שאליה וקוץ בה, ככתוב: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם (כלומר טומאת מת) ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" (במדבר, טו, ו). הם פנו למשה ואמרו לו: "...אנחנו טמאים לנפש אדם: למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל?" (שם, שם, ז). משה התרשם מאד מטענתם ופנה לאלוהים בענין. "וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל בני ישראל לאמור: איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה, לכם או לדורותיכם, ועשה פסח לה': בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו, על מצות יאכלוהו. לא ישאירו ממנו עד בוקר ועצם לא ישברו בו ככל חוקת הפסח יעשו אותו" (שם, שם, ט-יב). אז זה הדבר שלא ידעתי ולא שמעתי – שיש עוד חג פסח.

באופן מקורי חג הפסח התחיל ביום י"ד בניסן, עם הקרבת קרבן הפסח בשעת בין הערביים, והוא נאכל בליל ט"ו בניסן, מה שאנו קוראים ליל

הסדר. הפסח הנוסף נחוג בדיוק 30 יום אחר-כך, בי"ד באייר. תאריך זה נחשב לאחד התאריכים היותר משמעותיים בלוח השנה העברי כי בזמן שבית המקדש היה קיים, לכל מי שלא יכול היה להקריב את קורבן הפסח במועדו, ניתנה הזדמנות שנייה לעשות זאת. יש לזכור שקורבן הפסח הוא אחד משתי מצוות עשה, בכל התורה, שאם לא מקיימים אותן העונש על כך הוא כרת, מוות, ולכן חשיבותו הגדולה של יום זה (השנייה היא מילה).

מאז שבית המקדש לא קיים, אין, כמובן, הקרבת קרבנות ולכן חז"ל קבעו את כלליו של היום, כמו שקבעו גם את שמו "פסח שני". בתורה כתוב, לגבי פסח שני, "ככל חוקת הפסח יעשו אותו" (במדבר, ט יב). מכאן שדיני פסח ראשון חלים גם על השני. אך חכמינו קבעו שפסח שני שווה לראשון רק בדברים הנוגעים ישירות בקורבן הפסח עצמו, ולא בשאר. להלן השוואה קצרה ביניהם מאספקטים אחרים ואתחיל מהשונה: פסח שני נמשך יממה אחת בלבד ולכן הוא נקרא במשנה בשם נוסף – "פסח קטן" (משניות ראש השנמה, פא מג וברע"ב שם). בפסח שני אוכלים מצה אך לא מבערים בו את החמץ והוא מותר באכילה במשך כל היום. הרמב"ם אומר "חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו" (משנה תורה לרמב"ם, הלכות קרבן פסח, פרק י' הלכה ט"ו). כמו כן לא אמרו בו "תחנון" בתפילה. השווה: שניהם טעוני הלל בעשייתם, כלומר בשעת הקרבת הקורבן, ושניהם נאכלים עלי על מצה ומרור. בשניהם אסור להותיר מבשר הקורבן לבוקר שלמחרת הקרבתו ואסור לשבור עצם. שניהם דוחים שבת.

מסופר על המלך חזקיהו שבקש לתקן את אשר חולל אביו אחז לפולחן ולמקדש ונתן הוראה ללויים לטהר את בית המקדש. וכך כתוב: "ויחלו באחד לחודש הראשון לקדש, וביום שמונה לחודש באו לאולם ה' ויקדשו את בית ה' לימים שמונה וביום ששה עשר לחודש הראשון כילו" (דב"ה,

כט יז). מכאן שהעבודה הסתיימה לאחר מועד הקרבת קרבן הפסח, י"ד בניסן, ולכן "וישחטו הפסח בארבעה עשר לחודש השני" (שם ג, טו), כלומר בי"ד באייר.

בין חכמינו יש הבדלי גישות לגבי מי שצריך לחגוג את פסח השני ומי שלא צריך, למרות שמהכתוב בפרשה ברור שזהו חגם של הטמאים והרחוקים בלבד, כלומר שהחג הוא של הפרט ולא של כל הציבור. במכילתא אין בעיה כי כתוב: "היחיד עושה פסח שני ואין הצבור עושה פסח שני" (בהעלותך ע). בתלמוד הבבלי כבר מתגלעות מחלוקות. כתוב שגר שנתגייר בין שני הפסחים וקטין שבגר בין שניהם חייבים לעשות פסח שני. לר' נתן יש דעה שונה. הוא אומר שכל מי שזקוק לפסח ראשון זקוק גם לשני וכל מי שלא זקוק לראשון לא זקוק גם לשני (פסחים, צג א). מכאן שדעתו היא שהגר והקטין שציינתי יקריבו את קרבן הפסח שלהם רק בשנה הבאה ובמועדו. בתלמוד הירושלמי נאמר: "איש טמא נפש נדחה לפסח שני, ואין ציבור טמא נפש נדחה לפסח שני" (פסחים סג ב). לר' יודה דעה שונה. לדעתו הציבור כולו עושה פסח שני כפי שמצינו אצל המלך חזקיהו. יש לציין שבפסח שקיים חזקיה רוב העם היה טמא, כי לא הטהר לפני הקרבת הקורבן, אך המלך התפלל לה' שיכפר בעדם (דבה"ב, ל יח). לפי התלמוד הירושלמי, לא מדובר רק על טומאת המת אלא גם על טומאות אחרות; וכך נאמר: "טמא זיבה וטמא צרעת נדחין לפסח שני, טומאת עבודה זרה עשו אותו כטומאת זיבה וטומאת צרעת" (פסחים, סג ב). חכמינו קבעו שגם מי שלא עשה פסח ראשון, בין בשוגג ובין במזיד, יעשה פסח שני. ב"ילקוט שמעוני" כתוב שבני ישראל עושים פסח שני אך לא כן הגרים. הם לא עושים אותו. כמו כן מצויין שם שאיש, איש עושה פסח שני ואין צבור עושים פסח שני. כך אומר גם המהר"ל (ר' יהודה בן בצלאל- המהר"ל מפראג 1515-1609) ומנמק שרבים לא צריכים הכנה וטהרה, כי הם יכולים להקריב גם

בטומאתם, מה שלא כן היחיד (גבורות ה', פרק לח). כאן המקום לציין שנשים שלא הקריבו קורבן פסח ראשון רשאיות להקריבו בפסח שני אך אינן חייבות לעשות כן (רמב"ם, קרבן פסח ה ח).

נשאלת השאלה מהי "דרך רחוקה"? ההלכה קובעת שעולי הרגל, הנמצאים במרחק של 15 מיל מירושלים (24 ק"מ) לכל כיוון, כמרחק העיר מודיעין מירושלים (מודיעין היא מצד מערב), מוגדרים כמי שנמצאים ב"דרך רחוקה" והם יעשו פסח שני. ומדוע דוקא מרחק כזה? כי זהו המרחק שאדם ממוצע הולך במשך חצי יום (פסחים, צג ב).

היום, כשאין בית מקדש ואין קרבנות איבד החג מחשיבותו, אך ישנן חסידויות (כגון חסידות קרעטשניף וחסידות נדבורנה), שבמוצאי פסח שני, כלומר ליל ט"ז באייר, האדמו"ר שלהן עורך טיש מיוחד לכבוד פסח שני שבמהלכו הוא מקיים את סימני ליל הסדר (4 כוסות, מצה, מרור, כרפס) וחסידיו שרים שירי פסח. אני חושבת שתתפלאו לשמוע שבמקורות שונים נזכר פסח שני כמועד עלייה לרגל למירון. כך נמצא, למשל, בחיבור בשם "אלה מסעות" מהמאה ה-13. כך גם נזכר בתעודה בשם "לוח קברות צדיקי ארץ ישראל" מגניזת קהיר. התעודה היא מהמאה ה-14. באיזכור מהמאה ה-16 (1522-רפ"ב), מספר ר' משה באסולה (נולד 1480 בפזארו, איטליה ונפטר 1560 בצפת) שהוא לקח חלק בשיירה של יותר מאלף אנשים שעלו לקברי הצדיקים במירון בפסח שני. מאז כבר אין לכך איזכורים כי מקובלי צפת שינו, במאה ה-16, את מועד העליה לרגל למירון לל"ג בעומר (כינוי קבוצי ליהודי צפת שעסקו בלימוד הקבלה בתקופת האר"י, בין השנים 1520-1600). לפי מסורת שהחלה במאה ה-19 (תרכ"ז-1867) פסח שני הוא יום פטירתו של רבי מאיר בעל הנס ולכן רבים פוקדים אז את קברו ועורכים לזכרו הילולא.

העובדה שיש פסח שני, והסיבה לקיומו, מלמדת אותנו שאף פעם אסור להתייאש; תמיד יש לאדם תקווה שתינתן לו הזדמנות שניה לתקן את

דרכיו, ובלשונו של הרבי מליובאוויטש: "ענינו של פסח שני הוא שאין דבר
אבוד, תמיד ניתן לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה
ואפילו אם הדבר נעשה ברצונו, כלומר במזיד, בכוונה, למרות כל זאת
ניתן לתקן".

שבת שלום!